

1927) az emberi kötelességek igen finom elemzését adja. Nézete szerint a vallási hit minden egészséges szellemi életnek szükségképi tényezője ; korunk legtöbb bajának ép a vallási élet hanyatlása a főoka.

Driesch a «világjáró tudós» új típusának egyik legérdekesebb képviselője. Mint csereprofesszor hosszabb ideig működött Kínában és Délamerikában ; a Távol-Keletről mélyreható és szellemes munkát is írt. (Fern-Ost. 1925. Mit Margarete Driesch.) Mindenütt nagy hatást gyakorol formailag is megkapó előadásával. Reméljük, hogy a mi közönségünk is tanulsággal fogja meghallgatni korunk e nagy gondolkozójának fölöttébb érdekesnek ígérkező fejtegetéseit.

Pauler Ákos.

Ady két] kiadatlan levele.

Két ismeretlen Ady-levél került Zempléni Árpád hagyatékával a Nemzeti Múzeum birtokába.

Mind a két levél érdekes. A korábbi kapcsolatban van azzal a cikkel, melyet Ady a *Budapesti Napló* Hírek rovatában közölt (1917 június 26.), a városligeti Washington-szobor leleplezése alkalmából. A szobor, valamint az ünnepi leleplezéshez kitűzött pályadíjak költsége az amerikai magyarok gyűjtése. Az eredeti újságcikkből, melyet alább bemutatunk, nem lehet kétséges Ady véleménye ez ügyben.

«*Jegyzetek a napról. III. Washington-ódák.*

Amerikából azt írják, hogy a Washingtonnál is panamáztak. Én nem tudok fölháborodni ; gyűjtött pénznek és szerelemnek ilyen vége szokott lenni. Pláne európai Nagy-Magyarországban és amerikai Kis-Magyarországban. A hazafiaskodást, a nagyszájat, a szereplést nem adják ingyen vezéreink a magyarok földjén. De a Washington-ódák igenis fölháborítanak. Három hosszú, ünnepi óda ilyen kis szoborhoz, ez sok. Zempléni Árpád kapott száz dollárt, két másik költő-nagyság ötven-ötvenet. Én hiszem, hogy ők lelkesedtek ezer korona árát. De nem hiszem, hogy ugyanennyi árát lelkesítettek. Valóban ideje volna már, ha a szobor-pénzekén kívül az ünnepi ódákból is sikkasztának egy keveset.»

Zempléni — alighanem — levélben tiltakozott Ady kifakadása ellen, melyben holmi gyanúsítást, sőt becsületbeli sértést látva, sajtó útján kért helyesbítést. Erre a levélre válasz Ady meleg, minden megbántást elhárító írása :

Mélyen Tisztelt Uram,

bocsásson meg, de azt kell hinnem, hogy cikkemről csak szóbeszéd révén értesült. Eszem ágában sem volt Önt gyanúsítani, vagy sérteni. A Washington-alap elszámolásáról írtam. Többek között helytelenítettem, hogy három ódára is adtak ki pénzt. Hangoztattam ama véleményem, hogy amerikai véreink is törzsökös magyarok. Cécóra, áldomásra s hasonlókra költenek. De a legkisebb ítéletű ember sem olvashat ebből valamit az Ön személye ellen. Még az sem Ön ellen irányul, ha én az óda-özönt utálok. Ilyenformán az Ön érintellen személyének ártalmas volna egy hírlapi rektifikálás.

Én tiszteletet érzek az Ön személye iránt s nagyon sajnálnám, ha pillanatnyi okot adhattam, akaratlanul, az ellenkező föltevésre.

Tisztelettel

Ady Endre.

(Budapest, 1907 augusztus 1.)

A második levelet Ady Zempléninek, mint a Petőfi-társaság titkáranak írta. Kérdésre lehetett válasz, hogy megengedné-e beválasztását irodalmi körükbe. Ezt a levelet érdekessé teszi aktualitása: a tíz évvel ezelőtt elhunyt író hozzászólása a hivatalos elismeréshez s azonkívül a benne foglalt célzás egy nemrégben lezajlott irodalmi pörére. Ady az *Új idők* 1905 november 15-iki számában tiltakozik tehetségtelen utánczó és kullancsai ellen, kik mint hirhedt Adysták rossz hírét keltik. Tudni sem akar arról «a forradalomról, mely állítólag nevében dül», mint ahogy — szerinte — «nincs köze a betegekhez, impotensekhez, a nevében, cégére alatt ágáló senkikhez» sem. Különvalóságának ily gögös és erélyes hangsúlyozásával mélyen megbántotta a nyugatosokat és a holnaposokat, de tiltakozása hirtelen kiobbant megnyilatkozása lehetett valami, benne régóta dülő keserűségnek:

Érmindszent 3/XII. 1908.

Mélyen Tisztelt Uram,

az Ön kedves ötletéért és leveléért mindig hálásan fogok emlékezni Önre. A helyzet ez: én akaratlanul jobban exponáltam magam bizonyos irányban, mint szabad lett volna. S a helyzet továbbá: pár száz ember jobban exponálta magát értem, mint szeretett s mint én szerettem volna. Mindegy, de most hüllenség látszata nélkül, pláne egy friss, nem régen lezajlott affér után, én nem tehetem, hogy az ő kínos-víg hahotájuk mellett irodalmi legitimitással válaszoljak nekik. Végtelenül jólesik, hogy Ön s talán még páran reám gondoltak a Petőfisták közül, de mindent koncedálva, képzelje el, mi lenne, ha Ady Endre elbuknék? Mint ahogy beletörődtem abba, hogy saját gyerkőceim megtagadnak, bele kell abba is törődnöm, hogy ne lehessen soha általánosan elismert íróársaim között. De az Ön levele, Uram, szubjektíve, egyike lesz az én beteg, meghasonlott életem legszebb dokumentumainak. Maradtam az Ön régi tisztelője: Ady Endre.

Megemlítjük még, hogy Ady szóban forgó cikkére Juhász Gyula válaszolt a *Független Magyarországnak* ily cím alatt: *A Duk-duk-affér után* (nov. 22.). Majd erre ismét Ady felelt ugyanott, nov. 26-án, *A Duk-duk-afférhez, Válasz a Holnapnak* címmel.

R. Hoffmann Mária.

Fráter³Lóránd.

Szélfúvásos, könnyeztető márciusi estén ment el, amikor a tél nehéz gondjait már-már szétrebentette a napsugár és könnyebben fakadt a nóta. De nem várta már meg ezt a tavaszt, nem várhatta meg, holott maga is rügybontó tavasz volt egész életében, mindig rügyező, virágba szökkenő nótafa.

Huszártiszt volt, nemes fiú, az Utjeszenits-Fráter-család sarjadéka. Biharországból indult ki s most, hogy váratlanul, mint a vihartört ág, leszakadt az élet fájáról, egy ország sírása kísérte vissza ősei otthonába utolsó útján.

A neve akkor kezdett ismertté lenni, amikor a békés sodrású világ boldog mindennaposságában nosztalgias fájdalommal virított ki az «Őszirózsa, fehér őszirózsa». Egész Nagymagyarország megtalálta benne az írt szentimentális lelke gyógyítására. A németektől átojtott régi brettlinóták elkoptak már akkorra, Dankó pár dala, ha végigrepült is az országon, kevés volt a sokféle igény kielégítésére és abban a már új operettektől inficiált világban különben se volt mindenütt kelete az igazi magyar nótának. Hanem, amikor a cigány hegedűjén felfürtösödött az «Őszirózsa» dala: